

20 rokov od otvorenia kultúrneho centra Stanica

V septembri 2003 sa v priestoroch stále funkčnej železničnej zastávky Žilina-Záriečie konala rozsiahla spektakulárna performance *Cesta do Stanice*, ktorou sa otvorilo vznikajúce kultúrne centrum Stanica. Niektorí nezainteresovaní, ktorí prechádzali v tom čase okolo schátraného objektu, mohli nadobudnúť dojem, že sa otvára nejaká veľká inštitúcia. Len mohutnú stavbu s množstvom chodieb a priestorov nebolo akosi vidno. Zato bolo vidieť veľký entuziazmus, zanietenie a energiu všetkých zúčastnených. Skupina organizátorov zo združenia Truc sphérique a ich priateľov či spolužiakov sa premiešala s množstvom účinkujúcich a návštevníkov podujatia a vytvorili na Slovensku niečo mimoriadne. 60 performerov a performeriek zo Slovenska, Česka, Nórska a ďalších desiatich štátov Európy a ich intervencie do priestoru, inštalácie, hudobné a zvukové prejavy boli takmer všadeprítomné. Tá mnohorakosť a pestrosť aktivít zostala v dramaturgii priestoru až do súčasnosti. To bol totiž len začiatok...

Stanica sa medzitým stala legendou i inšpiráciou. Načrtla možnosti nezávislého kultúrneho centra. Počet týchto centier sa po otvorení žilinského priestoru na Slovensku nebývalo rozšíril a ponúkol v mnohých prípadoch jedinečné projekty využitia zanedbaných objektov na kultúrne účely.

Za roky svojej existencie Stanica rozšírila svoje aktivity aj do ďalšieho priestoru – bývalej neologickej synagógy, ktorá sa otvorila v roku 2017 po rozsiahlej rekonštrukcii ako Nová synagóga.

Výstava *20 rokov Cesty do Stanice* v podobe kalendára zaznamenáva vybrané umelecké aktivity a okamihy, ktoré sa na Stanici alebo v Novej synagóge odohrali, najmä z divadelných projektov a festivalu Kiosk. Veľkých a malých stretnutí a aktivít, ktoré pre slovenskú kultúru staničiari a staničiarky priniesli a stále prinášajú, sú tisíce a bolo by treba hrubú knihu na ich spísanie.

1 Cesta do Stanice, 2003, foto: Tibor Takáts

MIESTO

Budova železničnej zastávky Žilina-Záriečie stojí na trati zo Žiliny do Rajca, po ktorej prešiel prvý vlak v roku 1899. V blízkosti bola tehelná aj vojenské baraky, ktoré počas druhej svetovej vojny slúžili ako koncentračný tábor, a odtiaľto boli vypravené vlaky so slovenskými Židmi do Auschwitzu. Budova, ktorá je dnes okrem zastávky aj kultúrnym centrom, bola postavená v roku 1945. Do novopostaveného staničného domčeka sa nasťahovali manželia M. Obaja pracovali pri železnici a prežili tu takmer celý život. Narodilo sa im päť detí a pod oknami kvitli kvety a premávali vlaky. V 80. rokoch 20. storočia staničnú budovu obkolesil cestný nadjazd Rondel. Kvôli viacprúdovej ceste boli zbúrané ostatné domy, zo záhrady zmizli ovocné stromy, staničný domček chátral. Manželia M. zomreli vyše 90-roční a pred smrťou sa ešte stihli zoznámiť s novými obyvateľmi ich domova – členmi združenia Truc sphérique. Z ich príchodu sa tešili, keďže rekonštrukciou a otvorením kultúrneho centra sa do Stanice znova vrátil život.

2 Pôvodný stav zastávky Žilina-Záriečie, 2002,
foto: archív Truc sphérique

Občianske združenie Truc sphérique založili Marek Adamov, Robo Blaško, Hanka Lukšů a ďalší spolužiaci z gymnázia ešte v roku 1998 s cieľom organizovať kultúrne aktivity, výtvarné a divadelné dielne, koncerty. Priestor Ateliéru (2000 – 2002) v centre mesta na Mariánskom námestí im bol zakrátko malý a začali hľadať iné možnosti. Na jar 2002 Marek Adamov jazdil s otcom po Žiline a spolu hľadali prázdnu industriálnu budovu, kde by sa naplnil sen o ich kulturfabrike. A našli... Poloopustenú budovu železničnej zastávky Žilina-Záriečie po viac než roku jednania nakoniec získali od Železníc SR do neuveriteľného 30-ročného symbolického prenájmu výmenou za rekonštrukciu a zachovanie pôvodnej funkcie zastávky a útulku pre traťových robotníkov.

Začal sa 5-ročný príbeh rekonštrukcie. Podkrovné priestory, strecha, fasáda či vnútorná dispozícia, kanalizácia, kúrenie, električka, okolie a záhrada. Z nevyužívaného priestoru sa už počas stavby stalo pulzujúce miesto pre všetky druhy umenia s mnohými celoslovenskými či medzinárodnými aktivitami.

3 Zakladatelia Truc sphérique Robo Blaško a Marek Adamov,
foto: Peter Kotrha

